

Høgskolen i Telemark

EKSAMEN

2613 Norsk litteratur etter 1900 for utenlandske studenter

9.5.2011

Tid:	9-14
Målform:	Bokmål
Sidetall:	11 sider inkl. forside og vedlegg
Hjelpemiddel:	Ordbøker, norsk og/eller engelsk
Merknader:	Svar på én av oppgavene
Vedlegg:	2+4+3 sider = 9 sider

Eksamensresultata blir offentliggjort på studentweb.

Avdeling for allmennvitenskaplege fag.

2613 Norsk litteratur etter 1900 for utenlandske studenter

Enten

oppgave 1

Analyser og tolk "Metope" av Olaf Bull. Diktet ligger vedlagt.

eller

oppgave 2

Analyser og tolk én av novellene

"Hesten frå Hogget" av Tarjei Vesaas *eller* "Kunsten å myrde" av Cora Sandel.

Novellene ligger vedlagt.

METOPE

Dig vil jeg ømt i rytmer nagle fast
Dig vil jeg dypt og blivende bevare
i digtets evige, unge alabast!
Du solbevægede sværmerske! Med panden
pikelig vendt mod kveldens bleke guld,
vender du mildt en himmel mot en annen,
likesaa lys og øm og løndomsfuld!
Gjerne ga jeg min verdens vers tilhope,
hadde jeg magt til ét: at hugge ind
i mindets trodsige sten en myk metope
over dit vare, omridsømme sind!

Vi vandrer i fugtig fjæresand! Du lytter
til sommersjøens luftige bølgesprut!
Vi føler det fromt, at kveldens stilhet flytter
sin tonende grændse altid længer ut!
Det kimer af falmet lyd, som glir tilbake
bak rødmende lunde, gyldne kirkespir -
og luftens lysende bølger synker svake,
som bækker af sol fra bjærgene, som blir!

Aaserne blaane. Stjernerne er nære!
De siste skyer skynder sig hjem tilkvelds!
Engen har andagt – op af luftens fjære
stiger Arcturus! Lindt, bag graastensgjærdet,
aander en vind i rugens sølvgraa pels!
Gjennem dit blik en varm og dyb beaandning -
midt i et mulm af blaat kan øiet faa
et drivende stænk, en fugtig glans af honning,
og stille spør jeg dig "Ven – hvad tænker du paa?"

"Jeg tænker paa kvelder som denne, jeg ikke faa lov til at leve -
paa modne marker, som bruser af korn, uten mig!
Paa rørende, lette smaating: Aks, som knækkes,
veier i sjøen, bleke seil derute,
bølger, som strømmer mot stranden uten mig!
Hverdagen, ven, som mildt blir ved bak graven,
tænker jeg paa, og alle de dype, blaa,
kommende kvelder her i sommerhaven,
uten mit sind mot dit, tænker jeg paa!

Det hele fylder mit øie som en taare,
jeg, ensom og angst og arm, skal graate snart!
Alle de ting, som nu ikveld er vore –
om faa, berusende aar staar stunden fore,
da taakerne glir, og øiet kan se klart!
Aa, elskede, se hvor dyb og sort en fjære!
Saa underlig stranden blev, da vandet faldt!
Mon rædslens kveld er fjærn, da vi skal være
en styggere strand end dén, forladt af alt?

Allikevel er det et sødt og saligt under,
at engene her, med korn og krat og træer,
og bjærgene bak, saa dybt som blikket bunder,
dugges saa sødt af vore smaa sekunder –
bare den bjærken dér, hvor vor den er!
Og skigarden da! Den gamle redskabsvognen
ligger i græsset støt og stadig staar
de svære hesjestængerne op i rognen,
og grøften er grøn som før, i alle aar!

Aa, ven, lot gravenes dyp sig vildt besvæрге,
vilde jeg bli til vangen her, med hø,
til bjærken dér, med stjerner i, og bjærget,
bare for slik, paa annen vis, at væрге
den hellige haven vor, for dét: at dø — !
Ta om mig, ven, og hold mig! Saan at trykkes
er snart det eneste glimt af haab, jeg vét -
den hastige, hete straalestund, det lykkes
at vække i mig en annen evighet!"

Og jeg, en levende mand, paa jorden hjemme,
en tydelig mand af kjød, fra taa til top,
kan, svimmel og sky, i favnen min fornemme
noget, som bare er blik og sind og stemme,
i smertelig angst og anelse løst op!
Du ensomme! Alt, jeg kan, er stumt at stryke
dit duftige haar, med haanden din i min -
og øie til øie saan, staar Pan og Psyke
foran et hav af korn, i stjerneskin!

og gutane kjende ikkje så nøye kvar flekken. Dei skulle just svinge av den sams vegen og legge på fonna bort til deira eiga høybu. Då var der ikkje støtt nok islag under snøen, det braka eller let ein sørpelåt, og hesten seig av. Gjørmevatnet slo brunt og kaldt over lenda og ryggen på han. Men djupare ned i møtte han botn, og vart ståande med hovudet og litt av manken fri.

Han let ein merkeleg låt i det same. Ein kjenner i grunnen så få hestelåtar – og denne verka som noko mørkt i lufta.

Støkken gjekk brå og vond gjennom gutane. Dei såg korleis hesten vreid auga så dei kvitna. Både gutane og sleden vart att oppå snøen. Dei tumla av sleden, som vart dregen ned i framenden. Hesten reis på ende det han kunne og slo med framføtene, men vart hindra av slededraget, fall ned i att og seig djupare.

Trakk og tummel. Nils ropte om å hente folk. Dei måtte rope, om dei stod like ved einannen – det var slik. Jon ropte om å spenne frå, og dei sansa seg, kava med armene i isvatnet like til aksla for å finne selepinnane, tøyde seg frå kvar si side. Isen og snøen gjekk like inn til hestekroppen på sidene, berre oversprøytt av brun gjørme. No glid eg av, eg òg, tenkte dei, no no, men dei gleid ikkje, det bar, så dei fekk selepinnane laus. Under dette stod hesten heilt still og venta. Dei fekk eit glimt av dei brønnane han hadde til auge – korleis dei var akkurat no, i redsla.

Han vart fri draget, reis på ende att og slo i lufta. Men bakparten hans hadde sigi for djupt og søgi seg fast, og den hissig rørsla og kroppstyngda over på eitt punkt gjorde suginga ned i gjørma verre. Han slo i lufta med høvene så dei blanke skorne klinka mot einannan, og var vill og underleg – men så måtte han la seg vippe ned i att med alt saman.

Ikkje låt, tenkte dei. Ikkje den låten fleire gonger.

Han såg på dei. Rodde fram og tilbake i gjørmevatnet med mulen, med hoka, heldt akkurat naseborene over.

Ikkje låt, for all del.

Han rodde att og fram, kva han då meinte med det. Men han heldt munn.

Nei no var all tanke på jenter langt borte, det var som det aldri jenter hadde funnist. Andsløpne drøfte Jon og Nils kva dei skulle. Skulle dei på heimvegen og hente folk? Det ville ta mange timar, og ville sikkert bli for seint. I mørkret i kveld nokon gong. Då ville hesten ha sigi i kav – for ein mann orka

Tarjei Vesaas

HESTEN FRÅ HOGGET

Hesten var høg på føtene, så han tok lange steg – og han gjekk lenger og lenger innover.

Dei som køyrde han, var to unge gutar. Det var Jon Hogget og den jamgamle hjelpeguten Nils, båe med runde andlet. Dei sat på tomsleden og let seg dra innover snøvidda, skulle langt inn i fjellet og hente heim høy. Innover i timevis, koma heim att ein gong seint i kveld. Der var veg etter andre, som òg hadde sæterbuer og no førte heim vinterføret. Og inne på fjellet i høybue er det som sommaren er gøynd og seier namn som er ein løyndom.

Dei to gutane hadde mange slags søte tankar, og plystra så lenge det gjekk an. Sidan vart kaldtrekken så bitande at lepene stivna og plystringa heldt opp av seg sjølv. Men ein kunne òg tenke ei plystring. Dei var så vidt vaksne, og det hadde vori ein fin sommar.

Dei kom til å få anna tenke på enn plystring.

Langt inne ein stad, der alt var øyde og kvitt, berre med eit og anna tre stikkande opp or fonna – der datt den store hesten i. Her var myrar og gjørmehol her om sommaren. No var det tildekt av eit nokså tynt lag snø, dei farlege stadene viste ikkje,

ikkje halde han oppe her fremigjennom dagen. Dei måtte heller prøve vera her båt og baske med han og halde han oppe, få eitkvart under han – til her kanskje kom folk. Ein av granane hadde sagt han skulle innover etter høy i dag, han og. Så han måtte snart vera her.

– Han sa han skulle i dag, sa Jon, i den sikraste tonen han berre kunne. Og han måtte koma sikkert! Under auget av han i vatnet slo dei dette fast, og likeins at dette var det einaste.

Armane deira var dyvåte, der dei fekt. Dei kjende ikkje at dei var ved å valne i vinden. Her var ein litt hivande vind her oppe, og ein grå skyhimmel. Baskinga deira skulle vel elles halde varmen i dei. Men han i isvatnet – Dei skreik til han.

– Hei deg! ropte dei til han, uventa, av all makt. Hei deg, hei deg!

Som at det kanskje lyfte i han.

Han rodde att og fram med hoka.

Han sokk litt meir. Smått. Sikkert.

Nils tok øksa og sprang av stad til nokre einsame bjørkekrakar, for å hogge dei og dra dei hit. Jon stod att her, med køyretaumane slengde framom bringa på hesten og med taumendane surra rundt hendene. Slik stod han eit par steg bakom, tok spenntak og heldt og drog det han greidde. Ikkje visste han om det hjelpte noko, han hadde helst kjensle av at det var til fånnytt, men han måtte likevel halde.

Taumane dirra stramme. Så slakna dei av, fordi han dovna i kroppen. Så dirra dei att.

Godt eg ikkje treng vera framfor han. Godt han ikkje kan sjå på meg.

Hesten vreid hovudet og såg på han.

– Hei deg! skreik Jon meiningslaust, så det hjala over vidda.

Hesten rette hovudet framover att.

Tungskya dag i desember. Snart er det mørkt. Halde!

Der kom Nils dragande med bjørkekrakane, dei var vindslitne og forvridne. Nils køyrde dei av jamsides hesteføtene – om hesten ville trø på dei.

Nils skulle springe og finne meir.

– Skift med meg! ropte Jon, og gapte.

Nils kom i all hast. Tok det dirrande taket. Såg ikkje på Jon, men raudna.

Så sprang Jon. Svinga med dei frosne armene. Vinden kjendest iskald.

Bjerkene var langt unna. Heivegen var tom. Kjem ikkje denna grannen?

Men bort til bjerkene.

Hogge. Rase.

Nils heldt taumane. Slappa, spente i att. Hesten låg still ned i gjørma. Ein visste korleis kulden trengde inn i han no. Fakset og hovudet og auga – resten var under.

Nils drog.

Tida gjekk. Det såg ut som vatnet steig ørende smått. Jon kom endeleg pesande med meir kvist og krakar, køyrde dei ned i, skulle snu og springe, vart stansa av eit rop:

– Vil du lure deg unna!

Jon stansa.

– Nei langt –

– Det ville du det. No orkar ikkje eg stå her og dra lenger!

– Du gjorde det òg!

Dei glefste.

Dei var forkomme og fortumla. Var i naud. Jon overtok taumane, og Nils sprang. Ein orka ikkje sjå på detta vatnet som liksom steig.

Hesten rodde med hoka. Hadde det nytta på sine kne å be han halde opp med akkurat dei, så hadde dei gjort det.

Men no går armene mine og ryggen av.

Meir bjørk kom. Nedi med det. Skifting utan skjelling. Ingen granne kom på vegen – inga tilførsle av mannsmot og hjelp. Vatnet steig ørende smått. Tida? Visste ikkje. Berre køyre allting av nedi det botnlause gjørmeholet. Få noko fast å stå på for hesten, noko å kravle på.

– Hei deg! skreik dei til hesten for å mote han opp, og dei innbilte seg han tok det i den meinig.

– Sleden, ropte dei, ein gong dei skifte jobb, og det vart lenger og lenger til næraste buskane.

I neste stund hogg den eine laus på sleden med øksa, spika han sund i større og mindre delar, høygrindane, alt, køyrde det nedi – der syntest plass for allting. Men kanskje seig hesten likevel ikkje no lenger? Ein kunne slakke ørlite grunn av i den drepende lyftinga.

Hesten vende ikkje på hovudet lenger, såg rett fram. Då heldt dei ikkje dei ut heller, anna dei sprang framom han og

såg på han. Alt det dei tenkte og gjorde, skjøna han. Dei såg det i ein mørk brønn.

- Meir kvist då vel!

- Det veit vel eg like godt som du!

Ein sinna tone var blitt den einaste som kunne brukast. Den som var så heldig å skulle sleppe ifrå, sprang av stad bortover ristene med øksa blinkande i neven. Kald, skya, stutt vinterdag.

Men grannen?

For fenge sidan hadde det gått eit stikk gjennom dei: her kjem ingen i dag. Hadde nokon vilja innpå, hadde han longe vori her. Her kjem ingen granne. Og no er det ikkje meir tale om å ta på heimveg. Den som blir att, orkar snart ikkje å lyfte lenger, og så er det slutt. Om litt er det mørkt. Klokka tre vil det skume. Klokka fire er det mørkt.

- Hei deg! skreik dei til han med skurande mæle. Og til seg sjølve.

- Vi skal halde deg oppe i heile natt! skreik dei.

- Og i morgon er det annleis, då kjem grannen!

- Høyrer du!

Det hjelpte. Det lyfte ein stad. Alt her gjekk ut på å lyfte.

Det lyfter i deg òg -

Dei var sikre på han kjende det. Han skjøna det nok heile tida.

Var dei frosne? Ja. Nei. Tydde ikkje noko. Fekk ikkje tid å kjenne etter. Nils var atter på veg etter meir kvist. Jon streta og heldt. Hesten rodde sakte.

Kvist og ris kom. Nedi med det. Dei brukte ein laus sledemei å stappe med. Tørre trebetar av sleden kom puttande opp att langs med hestesidene og låg flaut.

Ved neste skifte mellom Jon og Nils mørkna det alt litt.

- Meir kvist! ropte dei.

Det gjekk så smått. Tok så lang tid å koma att med noko. Men enno stod her eitt og anna å hente, lengst av stad borti skuminga og vinden.

Hesten vart større i auga då skuminga kom. Dei våga liksom ikkje å rope så vilt til han i dette lyset. Det ville etter kvart låte for håst og stygt.

*

Han gjorde ein brårykk med hovudet mot dei.

Det fór i dei at no, no er det, no kjenner han seg ferdig til å glide av. Han orka lyfte hovudet så det kom fri av vatnet.

Auga kunne dei no ikkje timje lenger. Men han opna litt på dei harde firkanta leppene, midt imot dei, utan lyd. Så gjekk han under.

Det kom alt så fort, som om føtene under han med eitt var borte. Taumen som stadig var slengd rundt hestebringa, rann gjennom hendene på dei som heldt. Dei gløymde å streta noko imot.

Dei kjende stikkande sorg. Stod med kvar sin ende av taumen i handa - og i brå villskap, og berre for å gjera eitkvart når alt var umogeleg, så sette dei spenntak og drog, drog langt bortom det dei nokon gong hadde orka.

Det gav etter.

Hovudet kom opp att.

Det var liv i han.

Han frøste vatn ut av nasen, og let. Dei let med. Han måtte berre ha falli i uvet ein blunk, eller at føtene hadde krøkt seg under han i krampe. Det var ikkje botnen som var fallen ut.

Han var der i alle høve - og dei drog som galningar i taumane, og roppte til han som i ørske.

- Hei hei deg! hæ deg! skreik dei håst, og helsa han tilbake - anten det no let så stygt som helvete i dette halvmørket, eller ikkje.

Han rugga på hovudet, og hoka flaut stadig nedi. Men så byrja han å baske.

Dei hua endå verre til han då dei såg det. Og drog.

Oppøst av skrikinga og lyfinga som han kjende, byrja han baske med framføtene. Kava og grov og stampa i vatnet, i blinde. Frøste i nasen. Men det var komi mykje kvist og busk nedi der no, og det balla seg til ved røslene hans, filtra seg i einannan under høvene hans og vart ein ny botn - saman med fjøter frå sleden og heile den usynlege suppa. Noko fast å stå på.

- Hei opp opp! skreik dei, og slutta dra i taumane, fordi det trekte han bakover og verka feil.

Hesten svara dei med ein låt ifrå sin hjartegrunn, hadde framføtene samla på kvisthaugen, gjorde ein tverrrykk og fekk dra bakparten opp av suget.

- Hæ! skreik dei til han.

Det galdt å vera snar som elden. Dei fekk stikke taumane under buken på han og opp att på hi sida, og fekk halde og

lyfte oppunder. Frametter no. Sølevatn og tjukk gjørme spruta i halvmørket. Det nye som hesten kjende, gav han nye krefter. Han baska, og rishaugane hjelte han, han kom opp med meir og meir av seg. Dei heia og dei drog, så gjorde han det siste bykset, kom heilt oppå – og velte straks over på sida i snøen. Låg slapp og tilklint og ovstor.

Jon og Nils låg også slappe. Alt låg i haug. Dei tenkte ikkje noko større ei tid.

Men snart sa isvinden ifrå at dette er døden. Dei kjende lamminga krak innover kroppen, gjennomvåte som dei var. Dei måtte opp. Og hesten måtte opp.

Dei reiv i han, ropte til han – og han skjøna. Han sjangla seg opp. Dei stive føtene bar. Jon og Nils sjangla på sidene av han og drog han med seg. Berre gå! Den fæle kulden som hestekroppen hadde sozi i seg i timevis i vatnet, den møttest no med vinden her oppe. Kroppen riste av det.

Dei heia han fram, og fekk han med seg innover vegen i lei mot den næraste høybua. Sjelve var dei ikkje mjætare enn dei halvvegs hekk i hesteselen for å orke å vera med.

Men dei hadde øsinga i seg. Det ville ropet. Av og til veiva og hoppa dei opp og ned for varmens skuld – og framover gjekk det, endå hesten kanta over ende i armod og måtte jagast på føter att, gong på gong. Målet var ei høytu som dei visste var halvfull enno. Der måtte dei prøve å krype inn alle tre.

Dei hekk i selen.

Hesten gjekk tappert på, endå han riste av frost. Mørkret hadde tetna, dei såg han ikkje tydeleg i andletet. Slik kom dei fram.

Løa med sin løynde sommar i mørkret. Det var mest ikkje til å tru. Dei fekk opp døra, og til all lykke var ho høg nok så hesten kunne koma inn. Der var høy, men ikkje fullt, der var plass til alle. Men mørkt.

Kom kom.

Han skjøna dei. Gjekk rett inn i angande sommar.

Dei fekk ny kraft, og visste kva dei skulle gjera. Tok høydottar i dei valne hendene og byrja stormgni på hestekroppen. Nye dottar og nye. Hesten hadde straks sigi i hop i det herlege logne høyet. Dei var over han og rubba han med høyviskane, og sa meningslause ting til han i kolmørkret. Først gni han, sidan skulle dei pakke han ned i høy, ned i varme – og seg sjelve òg.

Det hissige arbeidet med hesten vørnde elles alt godt, og dei kom i tankar om mat endeleg. Om nistesekken. Var dei ikkje svoltne som ulvar? Visst. Men sidan. No er det hesten. Det er sidan vi skal få av det våtaste av kleda og grava oss kav nedi her, saman med hesten, så alt skal bli varme og sommar og plystring.

Dei arbeidde. Lydde. Endeleg:

Dei høyrde i mørkret korleis han byrja tygge så smått. Verkeleg?

Det var berre så vidt dei greiddé seg: Ein ofse. Å, vi rubbar og gnir deg, og rubbar og gnir deg! og pakkar ikring deg med alle urter som angar i fjellet – det er det! Alt som veks i grønne lier og er fullt av krydder og er godt i evig tid –

*frå Ein vakker dag.
(1959)*

meter på sine ben, ni frem og ni tilbake, og vært i begravelse. Det ville ikke forbause noen om hun var blitt borte. Nå står hun der tross alt og skramler med tallerkenene våre.

Det var uventet det hele. Noen kom andpusten springende over engene forleden fra landhandleren, hvor telefonen er. En slektning av Francine, en kusine, var plutselig død og skulle begraves i dag på morgenen. Om Francine ville innfinne seg? «Det får jeg vel,» sa Francine, hun stanset i arbeidet et øyeblikk og tenkte seg om, gnugget så desto hardere på det hun sto med mellom hendene. Da vi spurte henne om hun helst ville slutte for dagen, gå hjem og områ seg litt, kanskje telefonere til sørgehuset, svarte hun neitakk, det var ikke nødvendig. Og vi dro et lettelsens sukk. Francine behøves virkelig.

Budet satt på stolen ved kjøkkendøren og pustet ut.

Om litt snudde Francine seg den veien og sa: «Det var vel Germaine? Det var ikke søsteren?»

«De sa da Germaine i telefonen.»

«Godt.» Francine er ikke av dem som legger sine følelser videre for dagen, hverken i ord eller ansiktsuttrykk. Nå var hun tydelig beroliget. Hun så nesten fornøyd ut. Det virket litt besynderlig. Men Germaine var ugift, og søsteren har flere små barn. Francine så det vel fra den kant.

Sørgelig var det jo likevel. Jeg spurte: «Hva kom på med henne, Francine? Unge mennesket?»

«Vet ikke, madame. Hun fikk en plutselig død, etter hva de sier.»

Francine knep munnen sammen, og jeg ville ikke spørre mere.

Jeg har sett Germaine. Jeg så henne i fjor. Hun kom kjørende med epler til oss fra folkene hun tjente hos – renetter, store som barnehoder, utsøkt frukt, ikke en støtt flekk, hundre stykker. Francine hadde ordnet kjøpet.

Germaine var en pen pike, med noe blidt, men også svært forsagt i sitt vesen. Hun var ikke å formå til å sitte ned, prate litt, drikke et glass cider. Hun hjalp oss inn med eplene og ville så kjøre igjen.

Jeg sa: «Men hun må da hvile en stund. Og enn hesten?» «Hun hviler hesten borti svingen,» sa Francine, som førte ordet for dem begge: «Hun har kjønninger der.» Germaine kjørte, og Francine forklarte: «Hun er blyg og litt folkesky, madame.»

CORA SANDEL
(1880—1974)

KUNSTEN Å MYRDE

Grands Sables 1920.

Francine kommer.

Jeg sier: «Men det er De jo, Francine! De er ikke for trett da?»

«Å nei,» svarer Francine: «Ikke verre enn at jeg greier oppvasken og barnetøyet, madame.»

Dermed bøyer hun sitt lille, alvorlige, tidlig falmede krigsenkantsikt over arbeidet og tar fatt. Francine har barn å forsørge. Hun går som hjelp hos sommergjestene og får betaling pr. time. Dessuten er hun et fornuftig og pålitelig menneske, som skjønner at behøves man, så behøves man.

I dag ventet vi henne ikke. Hun har tilbaketrukket atten kilo-

«Hvorfor det? En pen pikel!»
«Hun er sånn,» sa Francine og trakk på skuldrene.
Nå er hun i jorden. Det er overstått.

Og til det skulle jeg holdt meg. Francine selv gjør ikke tegn til annet. Innesluttet som ellers sysler hun med sitt.

Men jeg har altså sett Germaine, jeg husker henne om enn utydelig, og synes jeg må vise min deltagelse.

«Det var da hardt for foreldrene, Francine.»

Francine svarer ikke straks. Så sier hun: «Det var jo en datter —»

«Ja —» fremturer jeg, litt desorientert. Og jeg kommer med dette om barna, med en av de godtkjøpsuttalelser vi har liggende ferdig til bruk ved disse anledninger: «Men når galt skulle være — jeg mener for de smås skyld —»

Da snur Francine litt på hodet og ser på meg med et lite, halvt smil, som fant hun meg mere enn lovlig naiv: «Hun efterlot seg da en gutt hun også, madame. Han er fem år.»
Der fikk jeg. Så lettvent og regelrett er det ikke. Hun efterlot seg da en gutt hun også. Og kanskje er det på alle måter verre at denne moren er borte enn den andre. Jeg har forplumret meg og har bare å tie stille.

Om det nå er for å bibringe meg et lysere syn på saken eller ei, Francine sier: «Han er hos foreldrene hennes, naturligvis. Hvor skulle han ellers være? Faren —? En utenlandsk sjømann, efter hva vi tror. Germaine var en tur til Lorient, og så —»

Og Francine trekker på skuldrene igjen.

«Og nå var hun ute og tjente?»

«Det måtte nok til, madame. Med et barn å forsørge. Den siste måneden var hun forresten hjemme.»

«Hun var syk da?»

Francine smiler sitt halve smil. Det kommer og går så fort, at en ikke riktig vet om hun virkelig smilte: «Syk? Om De så vil, madame.»

Et mangetydig svar. Det må oppfattes som at Francine ugjerne taler om dette. Og mange slags sykdommer er der jo til. For å si noe ytrer jeg: «Enda godt gutten har et hjem.»

«Ja — jo —» innrømmer Francine: «Det er det.» Hun åpner munnen for å si mere. Lukker den så fast igjen som over ting det nærmere betenkt er tjenligst å tie med. Og visst har saken flere sider. Det er lett å være utenforstående og si: «Enda godt —»
Rike er disse folkene ikke, om de enn har både hus og litt jord,

et par kuer og en gris. Så lite meddelsom Francine enn er, det har hun fortalt en gang. Men fattige er de ikke heller. Og Germaine bidro til guttens underhold —

Et nærgående spørsmål faller meg ut av munnen. Francines ytringer er også så merkelig utifredstillende, det var bedre hun ingen ting sa: «De er da glad i ham, Francine? I gutten, mener jeg? Hjemme på gården?»

«Slemme mot ham er de ikke, madame,» svarer Francine med forbehold.

«Det skulle da også bare mangle —»

«De er kristne mennesker —»

«Javisst, Francine —»

«Det er ikke hans skyld —»

«Nei, det er sikkert.»

«Men han er uekte barn, ikke sant? Det er alltid en ulykke.»
Noe Francine ubetinget har rett i. Og ordene behøver ikke bety mere enn nøyaktig det de sier. At det er en ulykke å være uekte, selv for den som har et hjem, kan ingen bestride. Men om man nå fatter dem, så at — fatter dem, så at —

Jeg ønsker jeg aldri hadde innlatt meg i samtale med oraklet Francine. Hun har en tilbøyelighet for uttalelser med dobbeltbunn, de kan tydes på flere måter, akkurat som dem i Delfi. Det dreier seg om en foreldreløs guttunge også, en liten stakkar på fem år, for hvem man intet kan gjøre. Jeg reiser meg for å gå.

Da sier Francine, hun sier det i en nesten oppmuntrende tone, og mener tydelig slett ikke å føre oss opp i noe drama: «Det var så menn fort gjort. Hun gjorde det selv.»

«Hva? Hvilket?»

«Hun gjorde det selv, madame. Hun tok livet av seg, som man sier.»

«Men du store Gud, Francine — var hun så ulykkelig?»

Francine har sin egen oppfatning av ordet ulykkelig. Hun svarer: «Neida, madame, ulykkelig var hun ikke. Men foreldrene hadde jo sagt henne at hendte det en gang til, fikk hun klare seg selv med både den ene og den andre ungen. Og så —»

«Og så, Francine? Var det sånn igjen? Var hun —?»

«Ja, madame, det lot til det.»

Jeg har satt meg. Nå ser jeg tydelig Germaine for meg, husker ting ved henne jeg ikke selv visste jeg hadde lagt merke til. Blek, forsagt, forskremt i øynene, usikker i smilet — —
«Men da var hun jo ulykkelig, Francine.»

«Ulykkelig var hun ikke,» erklærer Francine bestemt.

«Hvis hverken foreldrene eller barnets far –?»

«Hun hadde bare å oppføre seg ordentlig. Det gjør vi andre. Det kunne hun også gjort.»

Jeg har på tungen at det er lett å si. Jeg oppgir det. Isteden spør jeg efter barnefaren. Var han heller ikke denne gang til å få fått i? Han pliktet jo –?

«Å –» Francine gnir en tallerken, holder den opp imot lyset og gnir på ny, ordentlig og samvittighetsfull: «Det var en gamling, madame.»

En gamling. Jeg er stum et øyeblikk, sier så: «Da kunne han vel betalt ialfall. Når han var en gamling.»

«En sann som var bortsatt på gården der hun tjente, madame. En gammel mann. De sa han var efter henne bestandig.»

Jeg vet ikke mere å si. Jeg sukker. Så sier jeg: «Stakkars pike.» Og mener mange ting med det.

Men Francine har fremdeles sin egen oppfatning, og det er henne om å gjøre å få den slått fast: «Hun var ikke å beklage, madame. Hun kunne oppført seg anstendig. Vi var lei henne alle sammen, fordi hun ikke kunne oppføre seg anstendig. Og da det så ble slik en gang til, og der alt var en gutt å fø opp, så –»

«Så var de lei mot henne –»

«Ikke lei. De sa sin mening.»

«Hun betalte jo for gutten sin, Francine –»

«Betalte og betalte. Det var snaut nok for én. Og skulle det bli to –»

«Nå er de alene om gutten,» sier jeg og kjenner skadefryd.

«Det kunne blitt flere, madame. Sånn som hun var. Og når hun knapt tjente tilstrekkelig for én –»

Francine har tydelig befunnet seg på flertallets side. Hun står der fremdeles. På den dødes sto ingen. Omkring henne står ensomheten som isluft. Hun var av de skrøpelige kar, av de redningsløse kanskje. Det ville vel gått henne på denne måten i alle tilfelle. Hennes sak er håpløs å føre.

For atter en gang å fremheve lyssidene, sier Francine: «Skaden var ikke så stor, madame. Hun var alt begynt å bli underlig av seg –»

«Hva sier De, Francine?»

«Jeg sier hun var rar av seg i det siste. Hun svarte ikke mere når de talte til henne. Det var som hun ikke så folk engang,

som hun gikk i ørske. Hun hadde ikke sin forstand, som man sier. Og når det først er slik, er det nesten bedre –»

Francine fullfører ikke. Hva skulle det tjene til? Jeg må da av meg selv begripe at lettelsen i familien er almen. Hvorfor hykle noe annet? Hvor meget skam, hvor mange utgifter, hvor meget oppstyr er ikke nå unngått. Det er bare så altfor rimelig at ingen gråter.

Men ettersom detaljer av denne art alltid kan ha sin interesse, opplyser Francine. «Hun hengte seg. Hun slo en snor om halsen på seg selv og hengte seg. Det var å vente, madame. Og vel var det hun ikke sprang i brønnen. De var redd hun skulle finne på det. Og en brønn – – Det skal ha gått svært fort.»

«Det var da ikke for folks øyne?» Jeg vet ikke lenger hva jeg skal tro, og gjør urimelige spørsmål.

«Neida, neida, madame. Hennes mor hadde nettopp snudd ryggen til henne. Og da gikk hun inn i klekottet. Døren sto på klem, så ingen hørte det. Men noen minutter efter skulle noen dit inn, og da fant de henne. Hun var alt død, så De ser det var fort gjort. De hadde hengt fra seg klesnorene der, og dem tok hun –»

Jeg ser. Det kan jeg ikke unngå. Ser fremfor alt en morsrygg. Bred eller smal, den går og snur seg ikke. Hadde den det gjort – –

Så griper jeg meg i å tenke, at det er vel best som det er. Hun gjorde det som var tjenligst, det de ventet av henne. Og i brønnen sprang hun ikke. Snoren i kottet hadde hun sett, skjønt hva den var brukbar til – –

«Skaden var ikke stor, madame,» sier Francine enda en gang: «Når et menneske først ikke har sin forstand lenger –»

Hun stabler rolig tallerkenene sammen og setter dem på plass.

*fra Mange takk, doktor
(1935)*